

ALOIS JIRÁSEK x ZIKMUND WINTER

Alois Jirásek:

Život:

Narodil se 23. srpna 1851 v Hronově. Pocházel z původně nevolnického rodu. Jeho otec byl původně tkalcem, později se vyučil pekařem a otevřel si malý obchod. Ale po dlouhém snažení a vysokých dlužích byla rodina nucena se vystěhovat. I přes tyto potíže jejich syn Alois studoval. V jedenácti letech se naučil německy a v Broumově studoval německé gymnázium. Maturoval ale na českém gymnáziu v Hradci Králové, a to v roce 1871. Poté si vybral studium historie na pražské filozofické fakultě i přesto, že měl velké nadání pro umění. Při studiu ale stále udržuje kontakt s uměním a navazuje úzké přátelství s malíři Mikolášem Alšem, Emanuelem Krescencem Liškou a malířem Josefem Václavem Myslbekem.

Po ukončení studií působil jako středoškolský profesor v Litomyšli a v Praze. V Praze také napsal většinu svých velkých románů.

Jirásek se věnoval také politice. Po vzniku Československa byl zvolen do Národního shromáždění. V letech 1920 – 25 byl senátorem za pravicovou národní demokracii. V roce 1925 se začal veřejnosti stranit a o politické dění se nezajímal.

Zemřel v Praze 12. března 1930.

Dílo:

Jirásek byl ve své tvorbě ovlivněn svým původem, domácím prostředím i výchovou. Jeho rodné Náchodsko bylo roku 1775 dějištěm selských povstání a ještě v Jiráskově současnosti se o této události vedly řeči jak doma, tak i mezi sousedy.

Jirásek se psaní věnoval už na studiích. Před maturitou v roce 1871 vyšla ve Světozoru jeho první báseň *Žena podloubníková*. Soustavněji publikovat začal v Praze. Jeho literární počátky patřily poezii, jež se nesla v národním a vlasteneckém duchu. Ve svých verších se obracel k rodnému kraji a těžkému údělu jeho obyvatel, k národní historii, a to zejména k husitství.

Souběžně s poezií tvořil také své první prozaické práce. Ty byly vydány souhrnně až v roce 1878 pod názvem *Povídky z hor*.

Jeho prvním románem byli *Skaláci*, v nichž se vrací do doby povstání na Náchodsku.

Jiráskova tvorba se věnuje několika obdobím národní historie:

- doba husitská - *Mezi proudy* (třídílný román)
 - *Proti všem* (třídílný román)
 - *Bratrstvo* (třídílný román, volně navazuje na předchozí trilogii)
 - *Husitský král* (román o životě Jiřího z Poděbrad)
- doba pobělohorská - *Skaláci*
 - *Temno*
 - *Skály*
 - *Poklad*
- národní obrození - *F. L. Věk* (pětídílný román)
 - *U nás* (čtyřdílná kronika, popisuje národní obrození v Jiráskově rodném kraji)
- dílo pro mládež - *Staré pověsti české* (původně napsané pro mládež, zdůrazňuje národní tradice a lidovou moudrost)
 - *Z Čech až na konec světa* (beletristicky podaný cestopis Šaška z Mezihoří, člena poselstva krále Jiřího do západních zemí)

Skaláci:

Děj se odehrává převážně na statku zvaném Na Skalce ve vesnici Ž.. Tam bydlela rodina Skaláků – malý Jiřík, jeho otec Mikuláš, teta Marie a dědeček. V celé vesnici je bída a hlad. V noci na statek přijede mladý kníže Piccolomini se svým komorníkem. Skaláci jsou nuceni jim a jejich koní dát své poslední jídlo. Když se kníže pokusí Marii znásilnit, Mikuláš ji brání a téměř komorníka i knížete zabije. Kolem jede starý dragon Baltazar Užd'an. , zachrání knížete a Skaláky pošle do bezpečí, aby je kníže nemohl potrestat. Na opuštěný statek Na Skalce je později přidělen Užd'an. Ten si k sobě vzal sirotka Lidušku a její babičku. Po několika letech se Liduška potká s Jiříkem Skalákem. Ten ji zachrání v lese před násilnickým knížetem a postupně se do sebe mladí zamilují. Skaláci žijí schovaní v lese a mezi lidí nevycházejí. Jen když je mladý kníže Piccolomini korunován, jde v průvodu také Mikuláš Skalák a knížete se pokusí zabít. To se mu ale nepovede a je oběšen. Jeho syn Jiřík po jeho smrti předstírá bláznovství a svým zpěvem probouzí odpor sedláků k vrchnosti a jejich útisku. Sedláci se nakonec dohodnou a vyrazí proti šlechtě. Vymůžou si patent na zrušení roboty. Jenže šlechta chce původce vzpoury, mezi něž patří hlavně Užd'an a Jiřík, potrestat. Ti Uprchnou za hranice, ale Užd'an je cestou smrtelně raněn a umírá. Liduška a Jiřík se tajně vezmou a žijí v ústraní. Román končí vyslovením Jiříkovy naděje, že boj nebyl zbytečný a že nastanou lepší časy.

Jirásek v románu udržuje věrný popis vesnického prostředí, vykresluje lidové typy. Podává psychologicky prokreslený portrét Jiříka Skaláka. Sám Jirásek se s touto postavou ztotožňuje. V románu se projevuje Jiráskův zájem o historické události. Vlastní Skalákův příběh je prokládán výklady o tehdejší drahotě na vesnicích, podrobným popisem poddanských povinností sedláků apod. Věrnou vnější i vnitřní podobu svého rodného kraje zpracoval Jirásek podle dochovaných zpráv z doby povstání a čerpal také z vyprávění své matky, jež robotní dobu pamatovala.

Předlohou pro postavu Baltazara Užd'ana byl strýc Mikoláše Alše Tomáš Famfule, kterého Jirásek vykreslil na základě příteleva vyprávění.

Ve Skalácích nahradil Jirásek své osobní milostné zklamání šťastně končící láskou Jiříka a Lidušky. Tím vyšel vstříc čtenářům, kteří toužili po šťastném konci děje.

Zikmund Winter:

Život:

Zikmund Winter se narodil 27. prosince 1846 v Praze a zemřel 12. června 1912 v Reichenhallu. Pocházel z rodiny staroměstského zvoníka. Po absolvování gymnázia vystudoval historii na pražské filozofické fakultě. Za vysokoškolských studií vypomáhal v pražském Městském archívu. Po dokončení studií se stal středoškolským profesorem historie v Pardubicích, v Rakovníku a v Praze.

Město Rakovník se mu stalo druhým domovem. Objevil tam archivní záznamy svědčící o bohaté tamní historii. Nejvíce byl zaujat zápisy z 16. a 17. století. Ty mu posloužily jako podklad pro jeho beletristickou činnost.

Dílo:

Zikmund Winter byl velmi kulturně a společensky aktivní. Projevoval se jako zpěvák, skladatel písňových textů nebo jako řečník. Přispíval do Zlaté Prahy, Květů, Světozoru, Lumíru, Národních listů atd..

Jako beletrista na sebe poprvé upozornil v roce 1883 povídkou *Nezbedný bakalář*. Ve svých ostatních povídkách čerpal hlavně z historie Rakovníka :

- *Starobylé obrázky z Rakovníka* (1886)
- *Rakovnické obrázky* (1888)

Od 90. let 19. století se soustředil hlavně na příběhy Prahy z přelomu 16. a 17. století.

Ve Winterovi převládá historik nad beletristou. To se odráží také v jazyku jeho prózy. Často používá archaismy a samotná látka je silnější a výraznější než umělecký dojem.

Napsal jediný román – *Mistr Kampanus* (1909) – je umístěn do doby předbělohorské a bělohorské a ukazuje tehdejší poměry na pražské univerzitě.

Rakovnické obrázky:

Rané práce čerpaly náměty z rakovnického archívu. Winterova snaha využít všechny prameny roztríští dějovou linii.

Motivem téměř všech obrázků bylo ukázat tehdejší zákony, podobu soudů a soudních přelíčení. Winter se vyžíval v popisu jednotlivých případů, svědectví a nespravedlivých rozsudků.

Život ve městech popsal Winter pomocí řemesel a jarmarků. Detailně popisuje jak osoby, jejich oblečení a vzezření, tak i prostředí.

Winter využívá ironii, a to jak v promluvě vypravěče, tak i v promluvách postav.

Použitá literatura:

Jirásek, A. *Skaláci*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959

Winter, Z. *Rakovnický primátor a jiné rakovnické obrázky*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1937

Hrabák, J., Jeřábek, D., Tichá, Z. *Průvodce po dějinách české literatury*. Praha: Panorama, 1984

Janičková, M. *Ironie v povídkovo-novelistickém díle Zikmunda Wintra*. Brno: Masarykova univerzita, 2008

Kol. autorů. *Dějiny české literatury III*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961

Zlatá kniha historických příběhů. Praha: Albatros, 1975

Zlatá kniha historických příběhů II. Praha: Albatros, 1977

www.spisovatele.cz